

MATICHON INFORMATION CENTER		Subject Heading :	
Date :	- 8 ก.พ. 2544	Page :	6
		Source :	มติชน N44046473
Keyword			

พยาบาลกับการปฏิรูประบบสุขภาพ

ปัจจุบันพยาบาลไทย มีจำนวนกว่า 100,000 คน กระจายตัวอยู่ในสถานบริการด้านสุขภาพทั้งของรัฐและเอกชนทุกระดับ เป็นกำลังคนด้านสุขภาพที่มีสัดส่วนสูงที่สุด งานหลักของพยาบาลในปัจจุบันคือ การให้การดูแลผู้ป่วยในเตียงผู้ป่วย (bed side nursing care) บางส่วนให้บริการกับผู้ป่วยนอก นั่นคือพยาบาลส่วนใหญ่อยู่ในระบบซ่อมสุขภาพ มีส่วนน้อยที่ทำงานด้านงานสร้างเสริมสุขภาพ งานป้องกันโรคเชิงรุก เช่น การเยี่ยมบ้าน การให้ภูมิคุ้มกันแก่เด็ก การบริบาลมารดาและทารก และการติดตามเยี่ยมผู้ป่วยเรื้อรังตามบ้าน เป็นต้น

ตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา พยาบาลก็ยังคงปฏิบัติงานที่เราเห็นกันจนชินตา คือ การดูแลผู้ป่วยในโรงพยาบาล แต่จำนวนผู้ป่วยมีไต่ลดลง ผู้ป่วยคนเก่าอาการดีขึ้นกลับบ้านไป ผู้ป่วยคนใหม่และแม้กระทั่งผู้ป่วยคนเดิมก็กลับเข้ามาใหม่ โรงพยาบาลมีเตียงใหม่ๆ เพิ่มมากขึ้น พยาบาลเป็นบุคลากรที่จำเป็นมากที่สุดของการเปิดศึกใหม่แต่ละศึก พยาบาลมีความสามารถทำงานได้อย่างเนกประสงค์ ตั้งแต่ทำบัตรผู้ป่วย ชักประวัติ ตรวจร่างกาย ตลอดจนให้การรักษาเบื้องต้น ในโรงพยาบาลบางแห่งพยาบาลทำงานธุรการ งานต้อนรับแขก งานการเงินการบัญชี งานรายงานค่ารักษาพยาบาล และงานอื่นๆ ที่ไม่ใช่งานของวิชาชีพพยาบาลอีกหลายอย่างนับไม่ถ้วน

จำนวนผู้ป่วยที่นับวันจะเพิ่มจำนวนมากขึ้น พยาบาลเป็นคนแรกที่ต้องช่วยทุกคนต้องสัมพันธ์ด้วย จึงเป็นเรื่องปกติที่บางครั้งพยาบาลต้องเผชิญกับอารมณ์ของผู้ป่วย ญาติผู้ป่วย พยาบาลจึงต้องเป็นบุคคลที่มีความอดทนอย่างสูง งานหนัก มีความเสียสละ มีเวลาพักผ่อนติดกับคนทั่วไป พยาบาลจึงมีโอกาสเกิดภาวะเครียดได้สูง และมีผลกระทบต่อสัมพันธภาพกับผู้ป่วยและญาติได้ พยาบาลส่วนใหญ่ต้องคอยรักษาแต่ผู้ป่วยเท่านั้น ไม่มีเวลาคิดว่าจะสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคให้กับใครได้มากนัก ระบบงานการพยาบาลในปัจจุบันจึงเป็นระบบรองรับความทุกข์เพื่อแกทุกข์ แทนที่จะเป็นระบบสร้างความสุขหรือสุขภาวะแก่ผู้คน ซึ่งหากระบบสุขภาพและระบบบริการด้านสุขภาพมีการปฏิรูปไปสู่การเป็นระบบรุก เพื่อสร้างสุขภาพดีนำหน้าระบบตั้งรับเพื่อซ่อมสุขภาพเสียได้จริง บทบาทของพยาบาลก็ต้องเปลี่ยนไปด้วยอย่างแน่นอน

ในการประชุมวิชาการเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวาระครบรอบ 100 ปี วันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่จัดโดย คณะพยาบาลมหาวิทยาลัยมหิดล เรื่อง การปฏิรูประบบสุขภาพ : ทิศทางและบทบาทพยาบาล ระหว่างวันที่ 18-19 ธันวาคม 2543 ณ โรงแรมรอยัลซิดี กรุงเทพมหานคร มีพยาบาลจากฝ่ายบริการและฝ่ายการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าร่วมประชุมประมาณ

300 คน สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรศ.) ได้สำรวจความคิดเห็นของพยาบาลที่เข้าร่วมประชุมทั้งหมด เกี่ยวกับพยาบาลกับบทบาทใหม่ในยุคปฏิรูประบบสุขภาพ ทำให้ทราบข้อมูลที่น่าสนใจหลายประการ

พยาบาลอยู่แบบเดิม ทำแบบเดิมไม่ได้แล้ว พยาบาลที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 271 คน มีอายุระหว่างเฉลี่ย 42 ปี อายุน้อยที่สุดคือ 22 ปี อายุมากที่สุดคือ 62 ปี ส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 58 เป็นพยาบาลจากโรงพยาบาลของรัฐ ในขณะที่ร้อยละ 34.3 เป็นอาจารย์พยาบาล และร้อยละ 2.6 เป็นพยาบาลจากโรงพยาบาลเอกชน ที่เหลืออีกนั้นจะเป็นนักวิชาการและผู้บริหาร ประมาณร้อยละ 40 เป็นพยาบาลที่ทำงานอยู่ในโรงพยาบาลของมหาวิทยาลัย

พยาบาลร้อยละ 98.9 มีความเห็นว่าพยาบาลต้องมีการปรับบทบาทใหม่ มีเพียงร้อยละ 0.7 เท่านั้นที่บอกว่าไม่ต้องปรับ

ในประเด็นคำถามที่ว่า บทบาทของพยาบาลในอนาคตควรจะเป็นอย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูประบบสุขภาพ พบว่าร้อยละ 40 ให้ความเห็นว่าพยาบาลควรมุ่งเน้นการทำงานที่เอาประชาชนเป็นศูนย์กลางและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเอง ร้อยละ 18.8 ให้ความเห็นว่าพยาบาลในสถานบริการทุกระดับไม่ควรจะต้องทำงานอื่นที่ไม่จำเป็น เช่น งานธุรการ งานต้อนรับ งานการเงิน งานรายงาน เป็นต้น ในขณะที่อีกร้อยละ 12 บอกว่า พยาบาลควรมีบทบาทในการจัดบริการสุขภาพเชิงรุก เช่น การดูแลสุขภาพที่บ้านและพยาบาลประจำชุมชน อีกร้อยละ 10.7 เห็นว่าพยาบาลควรมุ่งเน้นบทบาทของการป้องกันโรคมามากกว่าการรักษาพยาบาล ซึ่งจะเห็นได้ว่าความเห็นของพยาบาลส่วนใหญ่ต้องการที่จะปรับบทบาทของตนเองไปสู่บทบาทใหม่ในการให้การบริการเชิงรุก ที่มุ่งให้ชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพเอง ตลอดจนการให้บริการสุขภาพที่บ้านหรือพยาบาลประจำชุมชนและเน้นการป้องกันโรคมามากกว่าการมุ่งเน้นการรักษาพยาบาล หากบทบาทของพยาบาลจะต้องปรับไปสู่บทบาทใหม่อย่างแท้จริงจะสอดคล้องกับการปฏิรูประบบสุขภาพในภาพรวมและจะเกิดประโยชน์กับการสร้างสุขภาวะของประชาชนมากยิ่งขึ้นอย่างแน่นอน

สำหรับความเห็นอื่นๆ ที่เกี่ยวกับบทบาทของพยาบาลในอนาคต ได้แก่ พยาบาลควรเป็นแบบอย่างของการสร้างเสริมสุขภาพ เป็นคนที่จะไปช่วยเสริมศักยภาพให้ประชาชนดูแลและพึ่งตนเองได้ในเรื่องสุขภาพ ควรมีการส่งเสริมให้พยาบาลได้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานบริการของรัฐให้มากขึ้นเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการบริหารงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานบริการที่อยู่ห่างไกล และควรกำ

หนดบทบาทของพยาบาลได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น การทำงานควรเป็นลักษณะของการทำงานเป็นทีมสุขภาพ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพการทำงานได้มากยิ่งขึ้น

จะปรับบทบาทต้องเริ่มที่แนวคิด พยาบาลร้อยละ 96 ตอบว่า แนวทางการปรับบทบาทของพยาบาลจะต้องปรับแนวคิดและวิธีการทำงานของพยาบาลทั้งหมด เนื่องจากในการทำงานของพยาบาลต้องทำงานร่วมกับบุคลากรในวิชาชีพอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น แพทย์ เภสัชกร และทันตแพทย์ เป็นต้น ดังนั้น จึงมีพยาบาลถึงร้อยละ 77.5 ที่เห็นว่า มีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ที่แตกต่างไปเรียนรู้กับบุคลากรในวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการปรับบทบาทของพยาบาลไม่อาจจะทำได้โดยลำพัง แต่จำเป็นต้องประสานกับทีมงานสุขภาพให้มีการปรับบทบาทไปพร้อมๆ กัน

นอกจากการปรับแนวคิดและวิธีการทำงานแล้ว พยาบาลร้อยละ 75 ยังมีความเห็นว่าต้องปรับหลักสูตรการศึกษาพยาบาล ซึ่งถ้าหากมีการปรับหลักสูตรการศึกษาพยาบาลอย่างจริงจังจะเป็นการปรับตัวครั้งใหญ่ของวงการพยาบาลเลยทีเดียว ซึ่งแน่นอนที่สุดการปรับหลักสูตรพยาบาลก็เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และการปรับหลักสูตรการศึกษาพยาบาล ก็ควรเป็นไปอย่างสอดคล้องกับการปฏิรูประบบสุขภาพที่กำลังดำเนินการกันอยู่ด้วย

แนวทางการปรับหลักสูตรการศึกษาพยาบาล ควรเน้นการสอนเพื่อให้พยาบาลแสดงบทบาทดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชน (community nursing) ให้มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันควรส่งเสริมให้พยาบาลมีความรู้เกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกอื่นๆ เช่น การนวดแผนไทย การใช้สมุนไพร เป็นต้น โดยแนวทางการผลิตพยาบาลในอนาคตควรจะต้องผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

แม้เป็นความเห็นของพยาบาลจำนวนมากว่าร้อยละคนเท่านั้น แต่สะท้อนให้เห็นว่าพยาบาลพร้อมที่จะเข้าร่วมและสนับสนุนการปฏิรูประบบสุขภาพ แต่จะต้องปรับวิธีคิด ตลอดจนการเตรียมการปรับบทบาทของพยาบาลอย่างขนานใหญ่ งานของพยาบาลจึงเป็นการทำงานเชิงรุกเพื่อการสร้างสุขภาวะที่ดี มากกว่ารอตั้งรับเพื่อซ่อมสุขภาพเสียอย่างที่ผ่านมา ทั้งนี้ โดยยึดเอาประชาชนเป็นศูนย์กลาง สนับสนุนให้ประชาชนมีบทบาทในการดูแลตนเองและพึ่งตนเองได้ในเรื่องสุขภาพ

นั่นคือ การเน้นบทบาทของพยาบาลให้รุกเข้าไปในชุมชน จนถึงระดับครอบครัว

ซึ่งบทบาทใหม่เช่นนี้ น่าจะเป็นที่พอใจของประชาชนด้วย

วณิ ปิ่นประทีป

สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรศ.)